

A linguaxe de
ARGEN

LINGUAXE MUSICAL
4ºGE

Guía Didáctica
UD 3

Iria Portas
Marcos Padrón

Índice

1. Introducción

1.1. Destinatarios

1.2. Breve resumo

1.3. Fundamentación legal

2. Competencias clave

3. Obxectivos

3.1. Xerais

3.2. Específicos da materia

4. Contidos

5. Metodoloxía

5.1. Modelo metodolóxico

5.2. Atención a diversidade

5.3. Promoción da convivencia

5.4. Aspectos técnicos

6. Avaliación

6.1. Criterios de avaliación

6.2. Proceso de avaliación

7. UDI desenvolvidas

1. Introducción

1.1. Destinatarios

Área: Linguaxe Musical

Curso: 4º Grao Elemental

1.2. Breve resumo

O proxecto “**A LINGUAXE DE ARGEN**”, está formado por 8 UD que nos permitirán alcanzar todos os obxectivos e traballar todos os contidos da materia de Linguaxe Musical para o 4º Grao Elemental (establecidos no Decreto 198/2007), a través do traballo de cada unha das destrezas (teoría, ritmo, entoación e audición), con explicacións e exercicios prácticos, con partituras axeitadas ao nivel e vídeos e audios para apoiar o estudo.

1.3. Fundamentación legal

O proxecto baséase na Lei de Educación vixente :

- ♦ **Lei Orgánica 8/2013**, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE)
- ♦ **Decreto 198/2007**, do 4 de setembro, polo que se establece a ordenación do currículo de grao elemental das ensinanzas de réxime especial de música na Comunidade Autónoma de Galicia.

2. Competencias clave

Este proxecto permitirá ao noso alumnado, ademais da adquisición de coñecementos específicos do Linguaxe musical, o desenvolvemento de competencias clave, imprescindibles no proceso de aprendizaxe e formación.

COMPETENCIA EN COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA (CCL)	• Adquirir as ferramentas necesarias para coñecer e saber empregar a linguaxe musical. • Coñecer e saber empregar a linguaxe musical: os seus signos, indicacións, escritura, etc. • Comprender e saber interpretar a linguaxe musical • Comprender que o estudo dos elementos da linguaxe musical facilitaranos a interpretación da música así como a súa escoita.
COMPETENCIA MATEMÁTICA. COMPETENCIA NO COÑECIMENTO E	• Empregar ferramentas matemáticas para a comprensión de conceptos musicais, como o compás, o intervalos, os acordes, etc.). • Exercitar a audición e a interpretación de melodías que lles permita

NA INTERACCIÓN CO MUNDO FÍSICO. (CM.CCIF)	comprender o fenómeno sonoro.
TRATAMENTO DA INFORMACIÓN E A COMPETENCIA DIXITAL. (CCID)	• Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación a través de aplicacións informáticas que permiten o desenvolvemento de todos os contidos da materia.
COMPETENCIA PARA APRENDER A APRENDER. (CAA)	• Desenvolver o traballo de maneira autónoma e conseguir pautas que lle axuden a asimilar e interiorizar conceptos importantes da materia, así como fomentar o seu gusto pola música.
COMPETENCIA SOCIAL E CIDADÁ. (CSC)	• Crear un entorno de convivencia e cooperación a través das actividades en grupo, incluíndo ao alumnado con necesidades educativas especiais. • Respetar o traballo de todos os compañeiros/as.
COMPETENCIA DE AUTONOMÍA E INICIATIVA PERSOAL. (CAIP)	• Desenvolver a creatividade, a autoestima, a responsabilidade, o traballo en grupo, entre outros, que lle proporcionen unha parte imprescindible da súa educación, non só musical.
COMPETENCIA CULTURAL E ARTÍSTICA. (CCA)	• Coñecer a riqueza cultural e artística de diferentes momentos da historia, a través de compositores e as súas obras. • Recoñecer a importancia da aprendizaxe dunha linguaxe para poder comprender mellor unha corrente artística como é a música.

3. Obxectivos

3.1. Obxectivos xerais

Os seguintes obxectivos son aqueles que se adaptan a este proxecto, extraídos do decreto correspondente:

- a) Apreciar a importancia da música como linguaxe artística e medio de expresión cultural dos pobos e das persoas.
- b) Expresarse con sensibilidade musical e estética para interpretar a música de diferentes épocas e estilos, gozar con ela e enriquecer as propias posibilidades de comunicación e de realización persoal.
- c) Coñecer e valorar a importancia da respiración e do dominio do propio corpo no desenvolvemento da calidade do son e da interpretación.
- d) Relacionar os coñecementos musicais coas características da escritura e da literatura do propio instrumento para desenvolver a interpretación.
- e) Interpretar música en grupo habituándose a escoitar outras voces.
- f) Ser consciente da importancia do traballo individual e adquirir a capacidade de escoitarse e se crítico consigo mesmo.
- g) Valorar o silencio como elemento indispensable para o desenvolvemento da concentración, a audición interna e o pensamento musical.

- h) Ser consciente da importancia dunha escoita activa como base imprescindible na formación musical.

3.2. Obxectivos específicos da materia

- a) Desenvolver os recursos da voz como vehículo de expresión musical, proporcionando as capacidades necesarias para a comprensión dos elementos constitutivos da linguaxe musical.
- b) Acceder aos códigos rítmicos que require cada nivel da linguaxe musical
- c) Coñecer e desenvolver o estudo da equivalencia.
- d) Adquirir as bases para o desenvolvemento auditivo (melódico, rítmico, formal, etc).
- e) Educar a memoria como base para a formación do oído interno e o seu desenvolvemento progresivo.
- f) Desenvolver a capacidade esencial da escritura como elemento básico da linguaxe musical.
- g) Propiciar o emprego dunha terminoloxía musical básica que lle permita ao alumnado comunicar os seus coñecementos.

4. Contidos

Os contidos que se traballan no proxecto están extraídos do *Decreto 198/2007*:

FUNDAMENTOS TEÓRICOS

- ◆ Intervalos:
 - Definición e elementos.
 - Clasificación e inversión.
 - Enharmonías. Alteracións dobres.
- ◆ Tonalidade:
 - O círculo de 5ª.
 - Armaduras.
 - Relativos.
- ◆ Modalidade:
 - Escalas. Tipos.
 - Graos tonais e modais.
- ◆ Acordes:
 - Acordes tríadas: perfecto maior, perfecto menor, 5ª aumentada, 5ª diminuída. Inversións.

- Acordes cuatríadas: acorde de 7ª de dominante. Inversións.
- Notas estrañas: nota de paso, floreos e apoiatura.
- ♦ Modulación:
 - Flexión.
 - Tonalidades veciñas.
- ♦ A forma musical:
 - A frase.
 - Cadencias conclusivas e suspensivas.
 - Células rítmicas de inicio e final de frase. Inicios tético, acéfalo ou anacrúsico. Finais masculino ou oxítono e feminino ou paroxítono.
- ♦ Escritura musical:
 - Abreviacións.
 - Notas de adorno: trino, mordente, apoiatura e grupeto.

FUNDAMENTOS DO TRATAMENTO DO RITMO

- ♦ Coñecemento, identificación e práctica de :
 - Compases simples (2/4, 3/4, 4/4) e compostos (6/8, 9/8, 12/8) en unidade de negra.
 - Compases simples (2/2, 3/2, 4/2) e compostos (6/4, 9/4, 12/34) en unidade de branca.
 - Compases a un tempo.
 - Equivalencias orixinadas por cambios de compás que impliquen pulso=pulso e fracción=fracción.
 - Grupos regulares de valoración especial contidos nun pulso; dúina, tercina, cuatrina, quintina e sextina; dúina e tercina irregular contida nun pulso; tercina regular contida en dous pulsos; dúina regular contida en tres pulsos.
 - Dobre puntiño e síncope dobre.
- ♦ Introducción á práctica do compás de amalgama 5/4 e dos compases dispares 5/8 e 7/8.
- ♦ Práctica de lecturas rítmicas nas claves de sol e fa en 4ª cos compases e ritmos traballados.
- ♦ Coñecementos, identificación e práctica de fórmulas rítmicas binarias e ternarias que inclúan figuras ata a fusa e o seu silencio.
- ♦ Subdivisión dos compases.

FUNDAMENTOS DO TRATAMENTO DA VOZ

- ♦ Respiración, relaxación, articulación e vocalización.
- ♦ Interpretación vocal de melodías a unha voz en tonalidades con ata 4 alteracións na armadura, nos catro tipos de escalas maiores e menores.

- ◆ Sensibilización, identificación e interpretación de:
 - Intervalos maiores, menores e xustos ata a 8ª dentro dun contexto tonal.
 - Dobres alteracións. Enharmonías.
 - Os catro tipo de escalas menores.
 - As notas estrañas.
 - Abreviacións.

AUDICIÓN

- ◆ Identificación auditiva e reprodución escrita de ditados a unha voz ata 4 alteracións.
- ◆ Identificación auditiva de:
 - Intervalos melódicos e harmónicos maiores, menores e xustos ata a 8ª.
 - Os modos maior e menor das escalas.
 - Os tipos de escalas maiores e menores.
 - Funcións dos graos tonais e modais dunha escala.
 - Acorde tríadas maiores, menores, aumentados e diminuídos.
 - Acorde de 7ª de dominantes.
 - Os tipos de cadencias.

5. Metodoloxía

5.1. Modelo metodolóxico

O proxecto está desenvolvido para empregarse como libro de texto para todo o curso escolar. Está distribuído en 8 unidades, 3 para o primeiro trimestre, 3 para o segundo e 2 para o terceiro. En cada unha das UDI aparecen as 4 destrezas a traballar (Teoría, Ritmo, Entoación e Audición) coas explicacións dos contidos, exercicios prácticos, partituras, audios e vídeos. Todas as explicacións veñen con exemplos, tanto escritos como auditivos, e na parte teórica, sempre cun vídeo interactivo. Inclúense actividades variadas de reforzo e ampliación, e sempre se inclúen algunhas máis lúdicas para fomentar a motivación do alumnado.

O proxecto baséase, en liñas xerais, nos procedementos e as directrices das principais metodoloxías do século XX:

- O xogo como maneira de desenvolver a aprendizaxe.
- Audición musical activa como recoñecemento dos elementos musicais.
- Práctica rítmica a través do movemento e a expresión corporal.
- A imitación e a repetición como base do desenvolvemento da memoria musical.

- Práctica vocal a unha ou máis voces a través de melodías e cancións.

A metodoloxía baséase na aprendizaxe significativa, é dicir, partindo do Coñecemento Previo do alumnado (adquirido nos anteriores cursos de grao elemental), e dun concepto elabórase todo o material da unidade e sempre ligada as unidades anterior e posterior, buscando unha aprendizaxe continua baseada na práctica, que favorecerá a asimilación destes contidos.

Os contidos seguen un proceso lóxico, a aprendizaxe vai de menos a máis, en todas as destrezas, aumentando a dificultade progresivamente para unha correcta asimilación. e as obras están ordenadas polos contidos que inclúen, segundo a súa dificultade.

Excepto a unidade 1 con características máis específicas (a modo de Avaliación Inicial e repaso do traballado nos cursos anteriores), as restantes unidades estarán conformadas polos seguintes apartados:

♦ **TEORÍA:** presentación dos contidos teóricos a traballar na unidade polo noso narrador, *Argen*.

- *Os intervalos (nome do contido):* explicación de cada un dos aspectos que conforman dito contido (cada un deles nunha nova páxina e sempre por orde de dificultade), apoiado por cadros resumo, partituras e audios, e sempre, na última páxina, un **vídeo interactivo** que permita que o alumnado sinta que se atopa na clase seguindo unha explicación, na que se inclúen todos os contidos anteriormente explicados.
- *Exercicios:* todas as actividades teórico-prácticas sobre os contidos traballados.(uns interactivos na aplicación empregada, e algúns en formato pdf para a súa copia ou impresión a través do *iDevice Ficheiro Adxunto*).

♦ **RITMO:** *Argen* preséntanos os contidos referidos a esta destreza que imos traballar.

- *Deseños rítmicos:* neste apartado aparece explicado o elemento rítmico a traballar nesta unidade, apoiado por audios e partituras, así como cadros resumo, de ser necesario.
 - *Practicamos!:* traballo de patróns rítmicos en pequenos fragmentos, baseados nos elementos explicados no punto anterior, apoiados por vídeos para realizar con percusión corporal.
- *Lectura rítmica:* nesta primeira parte aparecerá un exemplo de lectura rítmica (o número irá en función dos elementos novos a traballar), cun vídeo para estudar, no

que *Argen* amósanos como se fai o movemento da man e como debemos manter o pulso.

- *Practicamos!:* neste apartado aparecerán as partituras para ler ritmicamente, organizadas por sesións, e cos contidos organizados por dificultade, e sempre nas últimas, inclúense sesións de repaso nas que aparecen os contidos traballados ata o momento.

♦ **PRÁCTICA VOCAL:** *Argen* preséntanos os contidos referidos a esta destreza:

- *Quecendo motores:* actividade para a promoción da convivencia, onde aparecen exercicios de relaxación, respiración, articulación e vocalización para facer en grupo, con audios e partituras, e debuxos que amosan as distintas posturas a seguir.
- *Deseños vocais:* traballo de intervalos, escalas, acordes, etc. a través de diferentes ferramentas, como vídeos, xogos, audicións, gravacións, etc.
- *Entoación:* aquí aparecen as melodías para entoar *a capella:* partituras e audios das escalas e das melodías.
 - *Un pouco de Historia...:* Nas unidades 1, 2, 4, 5 e 6 aparecen melodías clásicas recoñecibles que nos permiten introducir información sobre a historia da música e compositores máis relevantes, con explicacións da vida e da obra, e con enlaces que nos permitan escoitalas a través dunha orquestra.
 - *Con acompañamento:* as partitura con acompañamento polifónico, e ademais das partituras aparecen audios da obra completa, e tamén un audio con só o acompañamento, para poder practicar a entoación.

♦ **PRÁCTICA AUDITIVA:** *Argen* preséntanos os contidos referidos a esta destreza que imos traballar

- *Esquemas auditivos:* traballo de intervalos, escalas, acordes, etc. a través de audios e partituras.
 - *Practicamos!:* un exercicio onde poidan comprobar a asimilación do contido auditivamente.
- *Ditado:* neste apartado aparecen sempre 4 audios cos ditados. Son audios nos que se inclúen o proceso completo da escoita dun ditado; dende a escala e arpejo da tonalidade ata o número de repeticións. As solucións aparecerán no *Solucionario* da Guía Didáctica de cada unidade.
 - *Un pouco de Historia...:* Nas unidades 3,6 e 7 aparecen melodías clásicas recoñecibles que nos permiten introducir información sobre a historia da

música e compositores máis relevantes, seguindo o mesmo esquema que no apartado de entoación.

- ♦ **REFORZO/AMPLIACIÓN:** Neste apartado hai exercicios para reforzo ou ampliación (sempre cun pouco máis de dificultade) para o alumnado que o precise.
 - *Xogamos!* aquí aparece sempre un LIM, con actividades un pouco máis lúdicas, como quebracabezas ou sopa de letras; e nas unidades 2, 4 e 8 aparece un Rosco, onde se inclúen contidos das unidades traballadas.

Para un bo desenvolvemento do proxecto, o idóneo sería que o profesor empregara un EDI (encerado dixital interactivo) para facer a exposición e explicación da materia, mentres que o alumnado faría o seguimento no seu ordenador; ao finalizar, traballar nas actividades, ao seu ritmo, consultando no documento tantas veces precise, e mesmo na súa casa.

Se non se dispuxese de computadores para o alumnado, o profesor pode empregar o proxecto como libro de texto, xa que todos os contidos aparecen explicados, e a través do seu propio ordenador, ir amosando as partes teóricas, escoitando os audios requiridos e vendo as partituras. As partituras e os exercicios poden imprimirse, o que facilitaría o estudo.

5.2. Atención a diversidade

O proxecto está pensado para traballar de forma individual e en grupo, segundo a actividade, de maneira que o alumnado con dificultades ou discapacidades estea totalmente integrado no desenvolvemento do mesmo:

- ♦ **Dificultades específicas de aprendizaxe, trastorno por déficit de atención e hiperactividade:** o carácter eminentemente práctico do proxecto a través das novas tecnoloxías, facilita a aprendizaxe neste grupo de necesidades específicas. Ademais conta cun apartado específico con Actividades de **reforzo**, e os vídeos explicativos como apoio a este alumnado.
- ♦ **Alta capacidade intelectual:** está contemplado no proxecto este grupo de alumnado ao engadir actividades de **ampliación**.
- ♦ **Incorporación tardía ao sistema educativo:** para acceder a este tipo de ensinanzas é preciso realizar unha proba de acceso, polo que os contidos mínimos esixibles estarían probados no alumnado. No caso de alumnado trasladado, con problemas co idioma, se lle pode suxerir que empregue algún recurso dixital como un tradutor.
- ♦ **Discapacidade física ou sensorial:** a música precisa dunhas capacidades auditivas e vocais mínimas para a súa realización plena; no caso dun alumno/a con cegueira en

distintos graos, todo o material poderá ser asimilado auditivamente a través dos audios que están incluídos, tanto nas explicacións como nos exercicios, así como a descrición das imaxes (no caso das partituras do apartado de Lectura rítmica, haberá que recorrer a transcripción de organismos especializados); no caso de alumnado con discapacidade física, dependendo do grao, poderá ser partícipe da gran maioría das actividades do proxecto.

5.3. Promoción da convivencia

Todos os centros contan cun Plan de Convivencia, documento que establece as liñas xerais do modelo de convivencia a adoptar no centro, garantindo a erradicación de calquera forma de violencia, en especial cara aos menores. Fundaméntase nos principios democráticos de colaboración e responsabilidade compartida entre todos os membros educativos para crear un clima de convivencia acorde co mundo da Música.

Con este proxecto, desenvolvemos actividades que nos permiten promocionar a convivencia:

- No apartado de Práctica Vocal aparece ***Quecendo Motores***, desenvolvendo un dos contidos do currículo (Relaxación, respiración e afinación), onde traballaremos exercicios (aparecen debuxos, partituras e audios como apoio á explicación) que contribúan a que o alumnado se sinta cómodo para a interpretación e así evitamos calquera tipo de burla ou malestar na aula.
- Para contribuír á interculturalidade: practicando melodías de diferentes procedencias xeográficas e da cultura musical (dende unha melodía das grandes obras de compositores como ***Mozart*** ou ***Offenbach***) ata a aportación de datos histórico-musicais de cada unha desas melodías e dos seus compositores. Estas melodías aparecen nos apartados de Práctica Vocal (entoacións *a capella*) e Práctica Auditiva (ditados).
- Algunhas das actividades (como a parte máis lúdica do proxecto- xogos interactivos) poden realizalas as familias ao completo, favorecendo un clima máis participativo.

5.4. Aspectos técnicos

A ferramenta dixital principal empregada para o proxecto é Exe- Learning. Os recursos creados son accesibles en formato Html o Html5. Unha das actividades de ampliación está feita co educaLIM.

Para a correcta visualización dos contidos necesitarase:

- ♦ Acceso: Conexión á rede para acceso en liña dos contidos ou descargar os arquivos no ordenador.

- ◆ Funcionamento: non necesita instalación
- ◆ Navegadores: versións actualizadas de *Chrome*, *Explorer* ou *Safari*.

6. Avaliación

6.1. Criterios de avaliación

Os criterios de avaliación están extraídos do *Decreto 198/2007*:

- ◆ Recoñecer auditivamente e percudir o pulso dunha obra ou dun fragmento.
- ◆ Recoñecer e identificar o acento periódico dunha obra ou dun fragmento.
- ◆ Manter o pulso durante períodos breves de silencio.
- ◆ Executar a través da percusión, instrumental ou vocalmente estruturas rítmicas.
- ◆ Reproducir modelos melódicos sinxelos a partir de diferentes alturas.
- ◆ Interpretar vocalmente ou ritmicamente pezas escritas utilizando elementos adecuados ao nivel do alumnado.
- ◆ Entoar unha melodía ou canción tonal con acompañamento e sen el.
- ◆ Identificar ou entoar intervalos melódicos maiores, menores e xustos.
- ◆ Identificar intervalos harmónicos maiores, menores e xustos nun rexistro medio.
- ◆ Interpretar cambios sinxelos de compás e identificalos auditivamente.
- ◆ Describir, logo dunha audición, os trazos característicos das obras escoitadas ou interpretadas.

6.2. Proceso de avaliación

Habrá diferentes tipos de avaliación:

- ◆ **A avaliación de alumnado:** esta realizarase en distintas categorías:
 - **Avaliación inicial:** a *UD 1: Comezamos!*, céntrase no proceso de repaso do traballado nos cursos anteriores, como quecemento para comezar cos novos contidos e aparece un *Test Scorm* que nos servirá como ferramenta de Avaliación Inicial, tanto para o alumnado (para saber que é o que sabe) e para o docente (para saber como organizar os contidos). e.
 - **Avaliación continua:** farase ao longo de todo o proceso, a través da observación directa do alumnado, a súa resposta ante as actividades, a súa participación e colaboración cos seus compañeiros/as, entre outros.
 - **Avaliación final:** na *UD 8*, aparecen actividades de repaso do traballado durante o curso, e unha proba en formato de Xogo que nos permitirá coñecer o grao de

asimilación dos contidos. Ademais todas as destrezas desta unidade inclúen actividades de repaso de todo o traballado.

En cada UDI, dispórase dunha rúbrica que permita ao profesorado obter unha valoración para cada alumno/a.

♦ **A avaliación do proxecto:**

- por parte do profesorado: para que o profesorado que empregue este recurso dixital poida valoralo en distintos aspectos, dispón dunha rúbrica que poderá enviar ao correo electrónico dos participantes, para poder obter unha valoración estimada do funcionamento do proxecto. Nela valoráranse diferentes aspectos referidos ao proxecto, ao alumnado e as UDI.

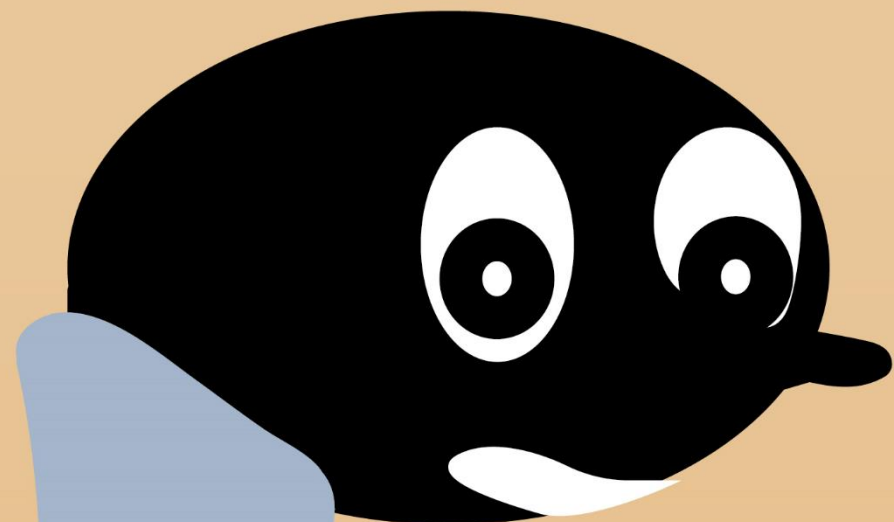
(*) Valoración en nº de cada un dos epígrafes.

	Moi deficiente (1)	Deficiente (2)	Suficiente (3)	Ben (4)	Excelente (5)	(*)
Proxecto						
O entorno dixital	Non se axusta nin a idade nin características do alumnado e non se adapta á materia de Linguaxe Musical.	Non todos os aspectos se axustan á idade e as características do alumnado e da materia.	Algúns aspectos non se adaptan a idade e características do alumnado pero si á materia de Linguaxe Musical.	Se axusta á idade e características do alumnado pero non á materia de Linguaxe Musical.	Óptimo para a idade e características do alumnado que traballou con el, así como para a materia de LM.	
O recurso como parte da práctica docente	Non é un recurso adaptado para a práctica docente.	Se poden empregar só un ou dos epígrafes do proxecto dentro da aula.	Só se poden empregar como recursos docentes algúns dos epígrafes do proxecto.	Algúns dos recursos son moi bos para o traballo na aula, se dispoña ou non de ordenador por cada alumno/a.	É moi útil como ferramenta na aula tanto para o alumnado como o profesorado, facilitando a labor docente, se dispoña ou non de ordenador por cada alumno/a.	
A calidade dos recursos empregados	Pésima. Non alcanza o mínimo de calidade.	Regular, con deficiencias claras en moitos aspectos.	Aceptable.	Boa, con posibles melloras nalgúns aspectos.	Excelente, pola riqueza e variedade empregada.	
Alumnado						
A motivación	O grao foi nulo.	O grao foi baixo, só nalgúns epígrafes.	O grao foi irregular, con algúns momentos bo e outros máis baixo.	O grao foi bo durante todo o proceso.	O grao foi óptimo e constante durante todo o proceso.	

A interacción	Non permite o traballo en grupo e a relación entre o alumnado	As actividades en grupo non funcionan pero o ambiente é bo.	Permite a relación entre o alumnado en algunha actividade creando un bo ambiente.	Algunhas das actividades están pensadas para o traballo en grupo e funcionaron correctamente.	Todas as actividades están baseadas no traballo colaborador e isto favoreceu un ambiente óptimo de traballo e de respecto entre compañeiros/as	
Alumnado con Necesidades educativas especiais	Non se ten en conta a este tipo de alumnado en ningún punto, nin contido nin actividade.	Este alumnado conta con moi poucos recursos adaptados no proxecto para traballar.	A metade das actividades e contidos poden ser traballadas por este tipo de alumnado.	Case todas as actividades e contidos están pensadas para este tipo de alumnado.	Todas as actividades e contidos están adaptados a este tipo de alumnado.	
UDI						
Os obxectivos	Non cumpre ningún obxectivo.	Só cumpre algún dos obxectivos.	A metade dos obxectivos aparecen reflectidos .	A maioría dos obxectivos son cumpridos.	Compren todos os obxectivos do curso.	
Os contidos	Non traballa ningún dos contidos do curso.	Só algún contido do currículo aparece reflectido.	Só a metade dos contidos son traballados.	A maioría dos contidos aparecen reflectidos.	Trabállanse todos os contidos do currículo do curso.	
As competencias clave	Non axudan a desenvolver ningunha das competencias clave e non aparecen reflectidas.	Algunha das competencias clave aparecen reflectidas no proxecto pero non as desenvolve.	As competencias clave están presentes no proxecto e algunha actividade permite desenvolver algunha delas.	Case todas as actividades permiten desenvolver as competencias clave e aparecen reflectidas.	Desenvolven todas as competencias clave a través dos contidos e actividades traballadas.	
As actividades	-Non compren ningún obxectivo. -Non permiten a práctica dos contidos do curso. -Non permiten avaliar ao alumnado. -Non son variadas. -Non permiten o traballo en grupo. -Non se axustan á idade do alumnado.	-Non compren ningún obxectivo. -Só algúns contidos son traballados. -Non son variadas. -Non permiten o traballo en grupo. -Non se axustan á idade do alumnado.	-Non compren todos os obxectivos. -Non aparecen reflectidos todos os contidos. -Non son variadas. -Non axudan ao traballo en grupo. -Só algunha delas se axustan á idade do alumnado.	-Compren os obxectivos. -Adáptanse aos contidos do curso. -Permiten avaliar ao alumnado. -Son variadas pero con recursos escasos. -Permiten o traballo colaborador. - Se axustan á idade do alumnado.	-Compren todos os obxectivos. -Adáptanse aos contidos do curso. -Permiten avaliar ao alumnado. -Son variadas e ricas en recursos. -Permiten o traballo colaborador. -Se axustan totalmente á idade do alumnado.	
A transversalidade	Ningún contido nin actividade se relaciona coas materias de Instrumento e EAV	Só se relacionan un o dous contidos e actividades coas materias de Instrumento/ EAV	Algúns contidos e actividades teñen relación cos contidos só coa materia de EAV	A maioría dos contidos e actividades se relacionan cos contidos de EAV e co instrumento.	Todos os contidos e actividades teñen relación cos contidos da materia de EAV e co instrumento.	
A convivencia	Ningunha actividade fomenta un clima favorecedor na aula	Algunha actividade fomenta un clima bo na aula.	Algunha actividade promove a convivencia entre o alumnado.	Algunha actividade pode favorecer a relación entre as familias.	As actividades promoven un clima óptimo de convivencia, incluíndo ás familias.	

- por parte do alumnado: consideramos que é moi importante para unha correcta valoración do proxecto que ademais do profesorado que o emprega, o alumnado que o utiliza tamén dea a súa opinión, xa que ao fin, eles/as son os destinatarios. Este formulario pode enviarse do mesmo xeito que o anterior para a valoración final.

	Mal (1)	Suficiente (3)	Excelente (5)	(*)
O entorno dixital	-O programa foi moi complicado de utilizar. -Prefiro estudar Linguaxe Musical sen este programa.	-Gustoume empregar o programa pero ás veces penso que é mellor non usalo. -O programa nalgúns momentos complicóuseme un pouco.	-O programa é doado de usar. -O estudo de Linguaxe Musical deste xeito facilitoume a práctica dalgunhas destrezas como o ditado ou a lectura rítmica.	
A motivación	Todo o que fixen foi moi aburrido e non me gustou	Estivo ben o que fixen pero ás veces non me gustou.	Todo o que realicei foi moi entretido e divertido.	
A interacción cos teus compañeiros/as	Non realicei ningunha actividade en grupo.	Só realicei algunhas das actividades en grupo. As demais foron individualmente.	As actividades en grupo son boas, e a relación cos meus compañeiros foi moi boa.	
As actividades	-Son monótonas. . -Non entendía as explicación escritas nin polo vídeo. - Os ritmos e as entoacións foron moi difíciles. -Os xogos non me gustaron.	-Están ben pero parecéronme pesadas e un pouco complicadas. -As lecturas rítmicas e as entoacións gustáronme. -Algúns xogos foron aburridos.	-Son divertidas e distintas. -É moi útil ter a explicación de todos os contidos a man. -Divertínme moito facendo as actividades auditivas e vocais apoiado polos vídeos. -Os xogos foron entretidos e aprendín moito	
A transversalidade	Nada do que traballamos aparece noutras materias do curso	Algunha cousa da que falamos na clase, tamén a traballamos en instrumento.	Todo o que traballamos o empregamos en instrumento e na materia de EAV.	
A convivencia	Todas as actividades eran individuais e resulta bastante aburrido.	Algunha actividade a fixen cos compañeiros/as pero nunca puiden incluír á miña familia.	As actividades fixeron que traballara coa miña familia e tamén cos meus compañeiros/as e resultou moi bo e entretido	

A linguaxe de
ARGEN

UNIDADES DIDÁCTICAS

UD 3: A TONALIDADE	
OBXECTIVOS XERAIS /ESPECÍFICOS	α), b), c), d), e) f), h) α), b), c), d), e), f), g)
OBXECTIVOS ESPECÍFICOS	• Coñecer o círculo de 5ª e a súa utilidade en referencia ás tonalidades. • Saber identificar tonalidades e armaduras. • Coñecer e saber as tonalidades relativas. • Identificar os tipos de equivalencia e saber executalas. • Ler fragmentos nos compases traballados ata o momento, incluíndo equivalencias. • Coñecer os pasos a seguir para realizar unha boa articulación e vocalización para a interpretación vocal. • Entoar melodías con ou sen acompañamento. • Reproducir graficamente melodías escoitadas.
COMPETENCIASCLAVE	CCL, CM, CCIF, CCID, CAA, CSC, CAIP, CCA.
CONTIDOS	FUNDAMENTOS TEÓRICOS • Tonalidades: armaduras e relativos. O círculo de 5ª. FUNDAMENTOS DO TRATAMENTO DO RITMO • Coñecemento, identificación e práctica de equivalencias orixinadas por cambio de compás (pulso=pulso; figura=figura) • Coñecemento, identificación e práctica de fórmulas rítmicas binarias e ternarias que inclúan ata a fusa e o seu silencio. • Práctica de lecturas rítmicas nas claves de Sol e Fa en 4ª nos compases e fórmulas rítmicas traballados. FUNDAMENTOS DO TRATAMENTO DA VOZ • Articulación e vocalización • Interpretación vocal de melodías a unha voz en tonalidades ata 1 alteración. AUDICIÓN • Identificación auditiva e reprodución escrita de ditados a unha voz. • Diferenciación auditiva entre o modo maior e modo menor.
CRITERIOS DE AVALIACIÓN	• Saber identificar armaduras, tonalidades e relativas. • Saber o círculo de 5ª e empregalo na busca das tonalidades. • Ler con soltura e mantendo o pulso fragmentos con equivalencias. • Entoar con exactitude rítmica e afinación melodías con/ sen acompañamento • Saber representar graficamente unha melodía escoitada. • Asimilar os contidos traballados na unidade.

Esta unidade está pensada para traballar durante 8-10 sesións (dependendo do avance do grupo), e está formada por contidos que xa foron traballados no 3º G.E. (a tonalidade) pero que son imprescindibles para seguir coa materia; e por contidos novos como as equivalencias figura=figura.

Os apartados son os seguintes:

- ♦ **A TONALIDADE:** **Argen** expón o que imos traballar en toda unidade a modo de introdución. É importante que o alumnado estea informado en todo momento de que pasos imos seguir e levar unha organización do traballo, o que fomenta o desenvolvemento da Competencia Clave de autonomía persoal.
- ♦ **TEORÍA:** **Argen** fai a presentación dos contidos a traballar, que neste caso será a tonalidade, que xa coñecen, posto que son contidos mínimos do curso anterior, pero que é necesario repasar e profundar neles, porque a idade do alumnado o require, xa que son conceptos bastante abstractos para a operación concreta (**Piaget**) na que se atopan. Como xa temos referencia de en que punto de asimilación do contido se topan, podemos facelos partícipes da explicación.
 - **A tonalidade:** definición de tonalidade e modalidade para centrar ao alumnado na terminoloxía específica. Todo con partituras e audios. Facemos unha comparativa entre as tonalidades na pintura e na música para achegar o concepto o alumnado, porque , como xa dixemos no punto anterior, este conceptos son abstractos para súa idade e tardarán tempo en comprendelos. Polo momento, o traballarán dun xeito mecánico.
 - **○ círculo de 5º:** elemento imprescindible para a explicación de tonalidades; aparecen debuxos do mesmo en dous formatos para facilitar a comprensión. Empregaremos este sistema por defecto para buscar tonalidades e armaduras posto que é o máis sinxelo de lembrar para o alumando.
 - **Un atalle:** aquí aparece explicado o sistema de busca de armaduras máis rápido, posto que non require escribilo, pero o alumando tende a esquecerlo con facilidade ata chegar ao Grao Profesional, onde xa teñen capacidade para buscar os seus propios sistemas.
 - **Tonalidades relativas:** o máis difícil é que saiban realizar correctamente o intervalo de 3º menor para non ter equívocos nas armaduras.
 - **Vídeo Interactivo:** neste vídeo inclúense todas as explicacións anteriores, a modo de “explicación na clase”, o que pode facilitar a comprensión de moitos dos

conceptos; ademais inclúense exercicios directamente relacionados co que acaban de escoitar, recurso que fará que o contido sexa máis asimilado.

- **Exercicios:** *Argen* presenta o tipo de exercicios que imos realizar, tanto interactivos como empregando a libreta, xa que é necesaria á práctica da escritura musical.

- **Verdadeiro ou falso?:** baséase en afirmacións sobre as tonalidades e os relativos; o alumnado quizá necesite a libreta para escribir o círculo de 5ª ou pode empregar o atallo. Ao facelo o propio exercicio explícalle o porque da resposta.
- **Tonalidades e relativos:** exercicio de pregunta resposta con 3 opcións posibles, baseado na busca de armaduras e relativo; o mesmo que no anterior exercicio, o alumnado poderá precisar da libreta para completalo correctamente; ao responder tamén recibirán unha explicación.
- **Un pouco máis sobre tonalidades:** seguimos insistindo nas armaduras cun formato de completa con lista despregable. Ao finalizar poderán comprobar as respostas e saber a puntuación.
- **O círculo de 5ª:** unha lista desordenada no que o alumnado terá que ordenar o ciclo dos bemois.
- **Adiviña e xoga coas tonalidades:** unha vez realizados todos os exercicios chegamos a este xogo, que servirá para traballar o mesmo pero de xeito máis lúdico. Ten formato de adiviñar palabras (con algunhas letras dadas), cun tempo para cada unha delas e cun resultado final. Podemos facer unha pequena competición na clase.
- **Ficheiros adxuntos:** neste apartado inclúense actividades para imprimir (tonalidades, armaduras e relativos) que poden ser empregados como tarefas de casa. Son un complemento para seguir traballando.

- ◆ **RITMO:** *Argen* con batuta preséntanos o traballo rítmico que imos realizar.

- **Deseños rítmicos:** explicación das equivalencias con partituras e audios. Seguimos traballando a Competencia Matemática, a través da relación das figuras nos cambios de compás.
 - **Practicamos!:** imos practicar a equivalencia figura=figura, posto que a do pulso xa a coñecemos de cursos anteriores. Este fragmento está apoiado por vídeos que permiten ao alumnado seguir a lectura mantendo o pulso e sabendo en cada

momento onde se atopa. Estas secuencias poden facerse con sílabas, con palmas e o alumnado pode propoñer algunha secuencia de percusión corporal.

- **Lectura rítmica:** dous fragmentos (equivalencia pulso=pulso e figura= figura) para ler ritmicamente apoiados por un vídeo no que **Argen** amósanos como temos que medir realizando correctamente as equivalencias. Son exemplos de como teñen que ser todas as lecturas do seguinte apartado.

- Practicamos!: fragmentos rítmicos nos compases traballados, organizados en sete sesións con 4 ou 5 exercicios cada un. As primeiras 4 sesións son para a prácticas das equivalencias (2 para cada tipo); e as 3 últimas son repaso de todo o traballado ata o momento. A organización está baseada na dificultade dos exercicios indo de menor a maior. Para practicalas podemos empregar unha por sesión, enviando como traballo para casa o estudo da seguinte. Empregarase o metrónomo na medida do posible.

- ♦ **PRÁCTICA VOCAL:** **Argen** con gafas de sol e a boca aberta (a modo de canto) preséntanos a destreza.

- **Quecendo motores:** traballamos a articulación e a vocalización con exemplos (partituras e audios). Estes exercicios serán exemplos a realizar durante todas as sesións do curso antes de cantar.
- **Deseños vocais:** traballamos a entoación de escalas maiores e menores para favorecer a audición e diferenciación dos mesmos, traballo imprescindible para a execución dos ditados.
- **Entoación:** neste apartado inclúense 6 melodías *a capella*, sempre formadas por unha frase de 8 compases. Son melodías sinxelas nas que buscamos que o alumnado profunde na afinación e correcta interpretación de interválicas no rexistro tonal. Todas elas van acompañadas de dous audios: un coa escala da tonalidade na que se atopa, e outro coa melodía. O proceso sería: lectura rítmica do fragmento; entoación da escala e arpexio da tonalidade; interpretación da melodía individualmente ou en grupo de 2 ou 3 e finalmente escoita do audio e interpretación conxunta da clase con el.
 - **Con acompañamento:** a interpretación con acompañamento é importante no desenvolvemento do oído e memoria musical. Son 4 partituras con dous audios; un da melodía e o acompañamento e outro só do acompañamento. O procedemento de estudo sería: lectura rítmica, interpretación conxunto co primeiro audio, e despois de forma individual ou en grupos de 2 ou 3 a interpretación co segundo audio.

♦ **PRÁCTICA AUDITIVA:** **Argen** con cascos e gafas de sol preséntanos a destreza.

- **Esquemas auditivos:** comezamos a práctica auditiva diferenciando os modos maior e menor, primeiro paso para recoñecer cada unha das tonalidades e escalas que traballaremos na seguinte UD. Aquí aparecen audios e na retroacción as partituras para facilitar o recoñecemento. A formulación é escoitalos varias veces e facer unha pequena proba entre toda a clase con outros exemplos que o docente pode facer no piano. Unha vez que vexamos que está bastante claro pasamos ao exercicio.
 - **Practicamos!:** un exercicio de completa con lista despregable na que o alumnado terá que recoñecer se as escalas ou arpeixos que escoita son maiores ou menores.
- **Ditado:** O ditado estará presente durante todo o curso, xa que é un elemento imprescindible na práctica auditiva e forma parte do exame de Proba de Acceso ao Grao Profesional. En cada unidade hai 4 ditados en formato de audio que segue o esquema: ditado completo, escala, arpeixio e acordes e a secuencia de repeticións. O alumnado debería escoitalo unha soa vez.
 - **Un pouco de Historia...:** O ditado 1 é un fragmento extraído da **Sinfonía do Novo Mundo** de **ANTON DVORAK**. Aquí incluímos información sobre a obra (con enlaces a vídeos de YouTube onde escoitaremos a obra interpretada por unha orquestra) e o compositor (con enlaces á Wikipedia, para completar información).

Largo, Dvorak

<https://www.youtube.com/watch?v=mmd-FaLA2Rw>

Anton Dvorak

https://es.wikipedia.org/wiki/Anton%C3%ADn_Dvořák

Con este apartado preténdese introducir ao alumnado no coñecemento da Historia da Música, así como fomentar a escoita de obras clásicas, moi descoñecidas na franxa de idade que nos ocupa. Ademais introducir unha paréntese destas características nas clases pode motivar ao alumnado de forma moi positiva.

- ♦ **REFORZO/AMPLIACIÓN:** actividade de armaduras e tonalidades, tanto para reforzo como ampliación dependendo do alumnado. Son actividades para escribir na libreta e poden ser individuais ou en grupo, e tanto para facer na clase como para casa.
 - **Xogamos!:** un libro interactivo LIM, con actividades máis lúdicas sobre os contidos da unidade: unha adiviñanza, clasificacións con audios e imaxes, entre outras.
- ♦ **DOCUMENTACIÓN:** neste apartado inclúense documentos de uso para o docente ou a familia (Referencia dos contidos multimedia, Documento técnico en galego e en castelán, Manual de uso e a presente Guía Didáctica).

Solucionario

Verdadeiro ou falso

1. Esta armadura corresponde a Sol M. **Falso**
2. O relativo menor de Solb M é Mib m. **Verdadeiro**
3. La M ten 2 sostidos como armadura. **Falso**
4. A tonalidade menor desta armadura é Fa m. **Verdadeiro**
5. O ciclo de 5ª dos sostidos comeza en SOL. **Falso**
6. As tónicas das tonalidades relativas maiores e menores están distancia de 3ª Maior. **Falso**
7. Un bemol na armadura indícanos que estamos en Fa Maior. **Verdadeiro**
8. A armadura colócase despois da clave e do compás. **Falso**

Tonalidades e relativos

1. Que tonalidades teñen 5#? **Si M e sol# m**
2. Cal é a tonalidade relativa de sol menor? **Sib M**
3. Cal é a armadura de Fa# m? **1 bemol**
4. Que tonalidade se corresponde con esta armadura? **Re m**
5. Que alteracións conforman a armadura de Mib M? **Sib Mib Lab**

Un pouco máis sobre tonalidades

A tonalidade é a relación dos graos dunha escala coa súa tónica . Ademais, a modalidade, que pode ser **maior** ou menor, é a disposición dos tons e semitóns nunha escala.

A armadura é o conxunto de alteracións que se colocan entre a clave e o compás e afectan a toda a partitura.

Para saber a armadura e as tonalidades empregaremos o ciclo de 5ª .

As tonalidades relativas están a distancia de 3ª menor e sempre teñen a mesma armadura. Por exemplo, o relativo de Fa M é re m , ou o relativo de sol m é Sib M .

A orde dos sostidos é FA DO SOL RE LA MI SI , e a dos bemois SI MI LA RE SOL DO FA .

Fa M ten 1 bemol que é Sib . Sol M ten 1 sostido que é Fa .

Esta armadura corresponde ás tonalidades de Solb M e Mib m .

Esta armadura corresponde ás tonalidades de La M e Fa# m .

O ciclo de 5ª

SI MI LA RE SOL DO FA

Escoitamos tonalidades maiores e menores

É un arpexio dunha tonalidade menor, Re menor.
O que agora soa é unha escala dunha tonalidade maior, Fa Maior.
Neste podemos escoitar un arpexio maior, La Maior .
É unha escala menor, Sol menor.

Ditado

Reforzo/Ampliación tonalidades

Mib Maior

Do menor

Solb Maior

Mib menor

Mi menor

Sol Maior

Mi Maior

Do# menor

Fa Maior

Re menor

Si menor

Re Maior

La b Maior

Fa menor

Si Maior

Sol# menor

La Maior

Fa# menor

Rúbrica: avaliación

	Mal (1)	Suficiente (3)	Excelente (5)	(*)
Saber identificar armaduras, tonalidades e relativas.	Ten dificultades con todos os aspectos relacionados coas tonalidades: non sabe as armaduras e tampouco as tonalidades relativas.	Identifica as tonalidades e as armaduras pero ten problemas coas tonalidades relativas.	Identifica as tonalidades e as armaduras sen dificultade e as relaciona sen problema coas tonalidades relativas.	
Saber o círculo de 5ª e empregalo na busca das tonalidades.	Non comprende o círculo de 5ª e tampouco sabe usalo.	Sabe o círculo de 5ª pero non chega a comprender a súa utilidade.	Recoñece o círculo de 5ª e o emprega con éxito para as tonalidades.	
Ler con soltura e mantendo o pulso fragmentos con fórmulas rítmicas e compases, con equivalencias.	Ten moitas dificultades de lectura nas claves de Sol e Fa en 4ª; non consegue manter o pulso e non sabe realizar ningunha das equivalencias.	Le con soltura en clave de Sol pero ten dificultades na clave de Fa en 4ª; realiza correctamente a equivalencia pulso=pulso pero non a de figura=figura.	Le con soltura nas claves de Sol e Fa en 4ª, mantendo o pulso, nos compases traballados e executa con corrección as equivalencias.	
Entoar con exactitude rítmica e afinación melodías con ou sen acompañamento.	Non consegue entoar melodías con ou sen acompañamento.	Consegue entoar a melodía, mellor con acompañamento, pero con pouca exactitude na afinación.	Entoa con exactitude rítmica e con boa afinación melodías con ou sen acompañamento.	
Saber representar graficamente unha melodía escoitada.	Non sabe reproducir por escrito unha melodía escoitada, nin o ritmo nin as notas.	Identifica o compás e deseños rítmicos pero ten dificultade para representar as alturas das notas dunha melodía escoitada.	Sabe reproducir por escrito unha melodía escoitada despois do proceso repeticións establecidos (Ditado).	
Asimilar os contidos traballados na unidade	Non ten asimilado ningún dos contidos traballados na unidade.	Algúns contidos os ten memorizados, pero outros fáltalle asimilalos.	Ten memorizados e asimilados todos os contidos traballados na unidade.	